

FENOMENUL BULLYING ÎN ȘCOALĂ

Lilia PAVLENKO, dr., conf. univ., Catedra PEP, UST

Cristina RUSU, masterandă, UST

Rezumat. În articol este descris fenomenul de bullying – o formă a comportamentului agresiv frecvent întâlnit în școală. Bullying-ul prezintă o problemă cu care se confruntă multe state ale lumii. Acest fenomen are urmări negative asupra comportamentelor atât a victimelor, cât și a autorilor bullying-ului, fapt ce înregistrează scăderea rezultatelor la învățătură, abandonul școlar, anxietate, depresie. Cunoașterea cauzelor bullying-ului de către cadrele didactice, părinți va ajuta la prevenirea consecințelor acestuia asupra elevilor.

Abstract. The article describes the phenomenon of bullying - a form of aggressive behavior commonly encountered in school. Bullying is a problem that many states face. This phenomenon has negative consequences on the behaviors of both victims and perpetrators of bullying, fact that records the decrease in learning outcomes, school dropout, anxiety, depression. Knowing the causes of bullying by teachers, parents will help prevent its consequences on students.

Primele cercetări ale fenomenului bullying se referă la anul 1905. Savantul francez C. Dewkes în una dintre lucrările sale a cercetat pentru prima dată hărțuirea în școală, iar rezultatele obținute au devenit baza unei serii de lucrări ale cercetătorilor europeni. Datorită muncii lui D. Olweus, E. Roland și alți oameni de știință în 1978 conceptul de „bullying” a fost introdus în mediul științific. Studii relevante în acest context au desfășurat A. Picas și P. Heinemann, britanicii V. Besag și D. Leine. În anii 1974-1988 cercetătorul britanic D. A. Leine a studiat detaliat fenomenul de bullying și a subliniat structura acestui proces și factorii care contribuie la manifestarea lui [9, p.139].

Dan Olweus, profesor cercetător în psihologie din Norvegia este considerat pionier pe tema bullying-ului. Pe baza a aproape 40 de ani de cercetare, implementare și evaluare a programelor de prevenire D. Olweus afirmă ca bullying-ul se manifestă când: „Un elev este expus în mod repetat în timp unor acțiuni negative din partea unuia sau mai multor elevi.... O acțiune negativă este situația în care o persoană provoacă intenționat sau intenționează să provoace durere fizică sau disconfort unei alte persoane prin contact fizic, cuvinte sau în alte moduri” [1, p.10].

Bullying-ul este definit ca fiind un comportament ostil/de excludere și de luare în derâdere a cuiva, de umilire. Un copil este etichetat, tachinat, batjocorit în cercul său de cunoștințe sau de către colegi care îl strigă într-un anume fel (făcând referire la aspectul fizic sau probleme de ordin medical/ familial). Uneori aceste tachinări se transformă în îmbrânceli sau chiar, în unele cazuri, în atacuri fizice [7].

K. Rigby definește Bullying-ul ca dorința de a răni + acțiune dureroasă + dezechilibru de putere + (de obicei) repetat + utilizarea nedreaptă a puterii + bucuria evident din partea agresorului + sentiment de opresiune din partea victimei [4, p.6].

Într-un studiu realizat în Japonia autorul Kikkawa evidențiază că Bullyingul nu este o problemă simplă care apare în relații între agresor și agresat, dar este o problemă complicată care trebuie să fie rezolvată prin dezvoltarea mediului social al clasei, al școlii, a familiei precum și a societății [2].

Copiii care agrează alți copii sunt de obicei nesiguri, se tem și au în istoric traume interne care nu sunt gestionate adecvat în familiile lor. Mediul emoțional de acasă este menționat de mulți autori ca un factor important în a deveni agresor sau victimă. Astfel, lipsa căldurii dintre părinți sau dintre părinți și copii, utilizarea oricărui tip de violență (dar în special fizică) și abuz în familie, combinat cu lipsa unor reguli clare și fiabile de îndrumare a copilului, pot cataliza adoptarea comportamentului de tip bullying. La rândul său, D. Olweus a afirmat că părinții foarte protectori pot crește riscul de expunere la bullying pentru copiii lor care devin victime ale bullying-ului mai des decât semenii lor [1, p.13].

Școala este locul în care copiii își dezvoltă propriile forțe, primesc cunoștințe noi, își formează personalitatea proprie, îi face pe copii să perceapă realitatea și lumea care ne înconjoară. Școala este mediul care educă în fiecare copil dorința de a reuși, de a depăși obstacolele. Și totuși comportamentul bullying persistă și este foarte des întâlnit în mediul școlar, mediul pe care societatea contează cel mai mult în formarea unei personalități careia viitorul îi aparține. Bullying-ul este o formă a agresivității care este frecvent întâlnită în rândul școlărilor mici, manifestându-se printr-un comportament agresiv asupra unuia sau mai multor elevi din clasă, folosind insulte, porecle, minciuni, intimidări, amenințări în adresa cuiva sau chiar poate ajunge la acte de violență cum ar fi: lovirea, pocnirea, împingerea, trasul de păr, de urechi.

D. Olweus, E. Bazelon și alți autori interesați de acest fenomen au identificat diferite forme care înglobează termenul de bullying (tabelul 1).

Tabelul 1.

Formele Bullying-ului

Dan Olweus [1, p. 10]	Emily Bazelon [5, p. 26-27]	În: Revista de Medicină Școlară și Universitară, Vol.III, Nr.3, 2016 autorii identifică următoarele forme [2, p. 32]
<i>Bullying fizic</i> - lovire, împingere, pocnire, ciupire, constrângerea, celuilalt elev prin contact fizic.	<i>Bullying fizic</i> - izbirea, loviturile cu pumnul, loviturile cu piciorul, ciupirea, scuirea, punerea piedicii, trasul de păr, izbirea unui copil de un dulap de vestiar, confiscarea sau distrugerea proprietăților unei persoane și multe alte comportamente care implică violență vădită.	<i>Forme ascunse</i> - gesturi obscene și mimarea victimei în spatele acesteia, răspândire de zvonuri false, glume răutăcioase cu intenția de a umili victima, privire fixă, excluderea victimei dintr-un grup, manipularea prietenilor, criticarea manierei victimei de a se îmbrăca sau a altor markeri sociali semnificativi pentru victimă

și minciuni. <i>Bullying emoțional/psihologic</i>- excluderea intenționată a cuiva dintr-un grup sau activitate, manipulare, ridiculizare.	<i>Bullying verbal</i>- batjocora, insulta, comentariile cu tentă sexuală și amenințările, majoritatea părinților îi sfătuie pe copiii să le ignore, pur și simplu. <i>Bullying relațional</i>- este o formă de bullying în care copiii își folosesc prietenia – sau amenințarea de a pune capăt prieteniei, pentru a răni pe cineva. Excluderea socială, ignorarea, terorizarea și răspândirea de zvonuri reprezintă forme ale acestui fenomen omniprezent, care poate fi deosebit de înșelător și de nimicitor pentru copii. <i>Bullying-ul cybernetic</i> este o formă a agresiunii în care este implicată tehnologia.	(incluzând religie, rasă, dizabilitate, înălțime, aspect, greutate etc.). Comportamentele adoptate de agresor sunt menite să prejudicieze reputația victimei. <i>Izolarea socială</i> se referă la situația în care agresorul încurajează colegii victimei să o ignore sau să o înlăture în timpul pauzelor de recreere sau al unui joc organizat. Tratată ca un proscris de către colegii ei victima va avea dificultăți de socializare și mai mult poate fi predispusă la izolare socială mai târziu în viață. Agresorul poate amenința complicității lui cu o soartă similară dacă ar încerca să sprijine victima. <i>Cyberbullying</i> - poate avea loc prin mesaje text sau prin internet și poate fi cunoscut numai de victimă și de făptuitor, ceea ce îl face dificil de controlat. Agresorii virtuali sunt adesea victime ale agresiunii din lumea reală care își descarcă frustrările asupra victimelor lor, din spatele unui ecran de calculator sau de telefon.

Printre cauzele care provoacă bulling-ul cercetătorii numesc familia, trăsăturile personale, climatul școlar, specificul grupului de referință, stresul multiplu etc. D. Lein consideră că comportamentul actual poate prognoza cum se va comporta individul în viitor. Modelele agresive, calitățile personale semnificativ anticipează caracterul relațiilor de mai departe între agresor și victimă [9, p.140]. În special, autorul menționează că persoanele

calculate, stabil extrovertite au o tendință crescută de a participa la activități legate de violență fiind o condiție importantă pentru participarea la intimidare și săvârșirea infracțiunilor. La fel, D. Olweus în cercetările sale concluzionează că rolurile victimei și ale agresorului sunt profund individuale și nu depind atât de fenomenele de grup, cât și de caracteristicile copilului [9].

De obicei părinții sunt primii care observă schimbări în comportamentul copilului care ar putea sugera că acesta este implicat într-o situație de bullying, fie ca victimă sau ca agresor. Gugel afirmă că bullying-ul nu se oprește de la sine fără intervenție din exterior [3, p.10-11], dar stăpânirea acestui fenomen este posibilă doar prin cunoașterea cauzelor, a factorilor ce au dus la acest comportament.

Tabelul 2.

Schimbările de comportament a copilului ce este implicat într-o situație de bullying, ca victimă și ca agresor [6]

Victimă	Agresor
➤ Devine mai tăcut și mai trist; ➤ Se izolează, se retrage din interacțiunile cu familia; ➤ Se izolează de prieteni, nu mai ia parte la activitățile care altă dată îl interesau; ➤ Exprimă neîncredere în forțele proprii; ➤ Caută pretexte să lipsească de la școală (acuzând dureri de burtă, de cap); ➤ Îi scade interesul pentru teme, notele; ➤ Apare cu hainele murdare, rupte cu vânătăi sau zgârâituri pe care nu le poate explica; ➤ Îi scade pofta de mâncare; ➤ Cere bani suplimentari în afară de banii de buzunar pe care îi primește regulat;	➤ Își schimbă grupul de prieteni; ➤ Are opinii negative față de școală și de cadrele didactice; ➤ Apar reclamații de la școală privind comportamentul agresiv față de colegi; ➤ Încearcă să iasă în evidență cu orice preț; ➤ Vine acasă cu obiecte pe care nu le-ar fi putut cumpăra fără ajutorul părinților; ➤ Manifestă izbucniri furioase inexplicabile; ➤ Refuză să își facă temele; ➤ Încearcă să domine sau să își lovească frații; ➤ Este nemulțumit, este ușor iritabil;

Școala, care are un rol important în dezvoltarea copiilor și tinerilor, alături de familie și societate, trebuie să aibă în vedere o permanentă monitorizare și accesul la strategii de control ale comportamentelor cu risc pentru sănătatea fizică și mentală, cu scopul menținerii unui nivel optim al stării de bine al copiilor.

Consilierea psihologică atât a copilului, cât și a părinților este esențială pentru a-i face pe toți să conștientizeze problema și să ia măsurile corecte. În plus, copilul trebuie ajutat să își înțeleagă “victima” și să empatizeze cu aceasta, să își dezvolte mecanisme de relaționare sănătoase. Este însă inutil ca un copil-hărțuit să fie penalizat la școală în timp ce părinții nu iau nici o măsură acasă. Sau invers, cadrele didactice ar trebui să le reamintească

periodic copiilor care sunt regulile de comportament la școală și să se aplice fără ezitare sancțiunile prevăzute de regulamentele școlare. Mai mult, este esențială psihoeducația despre bullying în școli prin organizarea de sesiuni periodice de informare a tuturor celor implicați: copii, părinți, cadre didactice.

Bibliografie

1. Allen K.P. Classroom Management. Bullying, and Teacher Practices. (accesat 20.08.2019) http://wp.auburn.edu/educate/wp-content/uploads/2015/11/combined-spring_10.pdf
2. Arsova Netzelmann, T.; Steffan E.; Angelova M. Strategii pentru o clasă fără bullying. 2016, 54 p.
3. Beldean-Galea I., Mireștean I.-M., Irimie S. ș.a. Comportamentul bullying în școală - formă specifică a violenței școlare. În: Revista de Medicină Școlară și Universitară, Vol. III, nr.3, 2016. p. 31-39.
4. Costescu G. Bullying-ul în școală - o nouă îngrijorare pentru părinți. (accesat 19.08.2019) <http://www.parintibuni.ro/index.php/Parenting-de-la-A-la-Z/bullying-ul-in-scoala-o-noua-ingrijorare-pentru-parinti.html>
5. Fenomenul „bullying”. Cum îl depistăm și cum îl combatem, pentru școli mai sigure. (accesat 20.08.2019) <http://www.unicef.ro/media/fenomenul-bullying-cum-il-depistam-si-cum-il-combatem-pentru-scoli-mai-sigure/>
6. Naumova N.N., Efimova A.S. Зарубежные исследования феномена буллинга в 1980-1990 годы. În: Психологические науки, International Journal of Humanities and Natural Sciences, vol.5, part 1. p.139-142.
7. Petrică S. Bullying. Cum să învățăm un copil să facă față umilirii, hărțuirii și intimidării. (accesat 19.08.2019) <https://republica.ro/bullying-cum-sa-invatom-un-copil-sa-faca-fata-umilirii-hartuirii-si-intimidarii?>
8. Rigby K., Stop the Bullying, a handbook for schools. London: Jessica Kingsley Publishers, 2002. 53 p. ISBN 1843-100-70-3.
9. Whitson S. Fenomenul Bullying: opt strategii pentru a-i pune capăt. Traducere din limba engleză: Moisescu Sorin. București: Herald, 2017. 247 p.